

*В. В. Образцова,
аспірант кафедри публічного управління та публічної служби,
Національна академія державного управління при Президенті України, м. Київ*

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.20.107

МЕХАНІЗМ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИВАГ У ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

V. Obraztsova,
postgraduate student of the Department of Public Administration and Public Service,
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

MECHANISM OF CHECKS AND BALANCES IN PUBLIC-MANAGEMENT RELATIONS

Система стримувань і противаг є способом організації взаємодії вищих органів державної влади, що передбачає функціонування цілісної системи взаємопов'язаних конституційно-правових і політико-правових інститутів, які забезпечують взаємодію, взаємозалежність, взаємопроникнення повноважень гілок державної влади, з метою їх урівноваження, взаємного стримування та створення дієвого механізму запобігання узурпації державної влади, що у свою чергу гарантує дотримання основних прав і свобод людей, а також забезпечує стабільність та ефективність механізму державної влади.

У статті аналізується специфіка механізму стримувань та противаг у сфері публічно-управлінських відносин. Особлива увага цього механізму приділяється з точки зору теорії відносин "принципал – агент" у напрямку ефективної взаємодії органів публічної влади як агента. Аналізу проблем поділу влади приділяли увагу такі зарубіжні та вітчизняні науковці як Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ф.В. Веніславський, О.Р. Дашковський, А.П. Заєць, М.І. Козюбра, І.В. Процюк, С.В. Серьогіна, О.Ю. Тодик, М.В. Цвік та ін.

Виявлено, що система державно-управлінських відносин України характеризується функціональною незбалансованістю, що веде до недієздатного механізму стримувань та противаг, а звідси, і до неефективного державного управління. Також має місце злиття політичної та адміністративної складової в системі державного управління. Тобто агент не має своєї "інституційної пам'яті", що значно ускладнює подальший процес якісного виконання ним своїх повноважень. Функції агента повинні бути розмежовані на адміністративні та політичні, що сприятиме ефективному механізму формування та реалізації державної політики. Принципал не завжди може прямо впливати на агента, таким чином останній має лазівку для самостійних дій в своїх інтересах.

Проаналізовано специфіку механізму стримувань та противаг у сфері публічно-управлінських відносин з точки зору теорії "принципал – агент". Визначено, що наявність дієвого механізму стримувань та противаг між гілками влади сприятиме більш ефективному функціонуванню агента.

The system of checks and balances is a way of organizing the interaction of the supreme bodies of state power, which implies the functioning of a coherent system of interconnected constitutional and legal and political-legal institutions that provide interaction, interdependence, interpenetration of the powers of the branches of state power, with the aim of balancing them, mutual restraint and creation of an effective mechanism for the prevention of usurpation of state power, which in turn guarantees the observance of basic human rights and freedoms, as well as ensures stability and efficiency of the mechanism of state power.

The article analyzes the specifics of the mechanism of checks and balances in the field of public-managerial relations. The special attention of this mechanism is paid from the point of view of the theory of relations "principal — agent" in the direction of effective interaction of public authorities as an agent. Foreign and domestic scientists such as J. Locke, Ch. Montesquieu, F. V. Venislavsky, O. R. Dashkovsky, A. P. Zaets, M. I. Kozyubra, I. V. Protsyuk, S. V. Seryogina, O. Yu. Todyk, M. V. Tsvyk and others paid attention to the analysis of the problems of separation of powers.

It is revealed that the system of state-management relations of Ukraine is characterized by functional imbalances, which leads to an ineffective mechanism of checks and balances, and hence to ineffective state administration. There is also a merger of the political and administrative component in the system of public administration. That is, the agent does not have its "institutional memory", which greatly complicates the further process of qualitative performance of its powers. The functions of the agent should be divided into administrative and political ones, which will facilitate an effective mechanism for the formation and implementation of the state policy. The principal cannot always directly influence the agent, thus the latter has a loophole for self-acting in its own interests.

The specifics of the mechanism of checks and balances in the field of public-managerial relations from the point of view of the theory of "principal-agent" is analyzed. It has been determined that the presence of an effective mechanism of checks and balances between the branches of the government will contribute to the more efficient functioning of the agent.

Ключові слова: конфлікт, механізм "стримувань та противаг", гілки влади, публічно-управлінські відносини, "принципал — агент".

Key words: conflict, mechanism of "checks and balances", branches of power, public-management relations, "principal — agent".

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Конфлікт — це явище, що виникає в усіх сферах суспільних відносин, він супроводжує людство протягом всього часу його існування.

Врегулювання конфліктів належить до найважливіших умов забезпечення соціально-політичної стабільності як на внутрішньодержавному рівні, так і в глобальному сенсі.

Проблема врегулювання конфліктів в публічно-управлінських відносинах — одна з найбільш гострих практичних проблем, яку можна розглядати з точки зору складової інституціональної теорії — теорії відносин "принципал — агент", де принципалом виступає суспільство, а агентом — органи публічної влади. Відносини між принципалом і агентом характеризуються тим, що суспільство делегує деякі певні права органам публічної влади, які зобов'язані згідно з суспільною угодою представляти його інтереси або

іншої громади в цілому. Агент має забезпечити досягнення, дотримання та розвиток сучасних цивілізаційних і формаційних цінностей, цілей принципала, встановлених законодавчих норм, що відповідно сприяє розвитку суспільства.

Але існують суперечності та конфлікти всередині самого агента. Це зумовлено відсутністю балансу системи влади, а звідси й іноді недовіра механізму стримувань та противаг самої політичної системи.

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед зарубіжних та вітчизняних науковців, які приділили істотну увагу аналізу проблем поділу влади варто відзначити, зокрема, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Ф. В. Веніславського, О. Р. Дашковську, А. П. Зайця, М. І. Козюбру, І. В. Процюка, С. В. Сєрьогіну, О. Ю. Тодіку, М. В. Цвіка та ін.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — проаналізувати специфіку механізму стримувань та противаг у сфері публічно-управлінських відносин з точки зору теорії "принципал — агент".

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Термін "державна влада" можна визначити як відносини щодо здійснення функцій і повноважень держави спеціально створеними органами та посадовими особами шляхом прийняття нормативно-правових актів у межах і порядку, передбачених законодавством [1, с. 9]. З часу свого виникнення державна влада та державно-владна діяльність перетворюється на могутній чинник соціальної впорядкованості і стабільного/сталого розвитку суспільства. Сильна влада безальтернативно виконує регулюючу функцію в традиційному (модерному) суспільстві, відіграє ключову роль у селекції альтернативних політик і тенденцій розвитку постмодерного суспільства. Державновладна діяльність невід'ємна від суспільних умов діяльності, в тому числі від потреб у координації дій учасників суспільного виробництва та контролю за розподілом і споживанням суспільних благ і цінностей [2, с. 5].

Поділ влади в сучасних демократичних державах є організаційно-правовою основою державної влади. Іншими словами, державна влада вибудовується за принципом поділу на самостійні і незалежні гілки влади: законодавчу, виконавчу, судову. При цьому необхідно зазначити, що кожна з держав не тільки прагне розділити гілки єдиної державної влади, а й приділяє значну увагу взаємодії влади. Механізмом реалізації принципу поділу і взаємодії влади, його ключовим стрижнем виступає система стримувань і противаг [3].

Невід'ємним елементом концепції поділу державної влади як способу організації державної влади є система стримувань і противаг. На сьогодні концепція поділу влади та системи стримувань і противаг є фундаментальним елементом демократії та правової держави, що забезпечує належний рівень політичних свобод та захисту прав людини і громадянина. Ступінь реалізації цих принципів характеризує ступінь розвиненості демократичної держави та є однією з найважливіших цінностей у системі демократії [2, с. 8].

Виникнення сучасної системи стримувань і противаг пов'язане, перш за все, з активізацією держави в галузі управління суспільними процесами, які без повсякденного співробітництва гілок державної влади було б важко здійснювати. Справді, впровадження принципу поділу державної влади, доповненого системою стримувань і противаг, має на меті створити такий механізм, який забезпечував би взаємодію всіх органів єдиної державної влади.

Деякі вчені вважають, що система стримувань і противаг, з одного боку, підтримує співробітництво та взаємне пристосування органів влади, а з другого — створює потенціал для конфліктів, які вирішуються частіше за все шляхом переговорів, угод та

компромисів. Загалом, є всі підстави погодитися з такою позицією.

Кожній державі, в залежності від форми державного правління та інших особливостей (й зокрема, авторитету осіб, які займають ті чи інші посади), властива своя система стримувань і противаг, яка є сукупність правових норм щодо взаємодії і взаємообмеження гілок державної влади. Запровадження принципу поділу державної влади, доповненого системою стримувань і противаг, має на меті створити такий механізм, який забезпечував би взаємодію всіх органів єдиної державної влади, запобігти неправомірному збільшенню впливовості будь-якого органу за рахунок повноважень іншого [4].

Принцип розподілу державної влади був висунутий як соціальна вимога буржуазії, що народжувалась і боролась з абсолютною владою монарха та його дворянським оточенням. Класичний варіант теорії поділу державної влади пов'язаний з іменами Джона Локка і Шарля-Луї де Монтеск'є. Дж. Локк фактично став першим, хто обгрунтував можливість мирного доступу буржуазії до влади через компроміс із ліберальним дворянством. У своїй праці "Два трактати про управління державою" він прагнув за допомогою правильної організації державної влади сконструювати складний політичний механізм, здатний "урівноважити владу уряду, "вклавши окремі частини влади в різні руки" [5].

Теорія Джона Локка передбачала створення системи правління, за умов якої передусім виконавча влада не мала б змоги перерости у відкриту тиранію. Це і стало основою обгрунтування вченим тези про нерівноправність гілок влади [6].

На відміну від концепції Джона Локка схема поділу влади, запропонована Шарлем-Луї де Монтеск'є, виключала існування домінуючого органу в системі поділу влади. Аналізуючи різні способи правління і принципи, на яких воно засновано, він підійшов до проблеми забезпечення політичної свободи та її трактування і, відштовхуючись від неї вирішив питання про устрій влади. Теза про те, що поєднання законодавчої, виконавчої та судової влади в руках однієї особи або органу неминуче веде до задушення політичної свободи, є серцевиною його концепції поділу влади. Учений при цьому обгрунтовано виходив з того, що абсолютне розмежування владних повноважень, повна незалежність органів влади і відсутність їх взаємовпливу здатні призвести до краху державної системи. Зразком державного ладу Монтеск'є вважав Англію, посилаючись на те, що метою цієї держави є охорона політичної свободи, а спосіб, яким це досягається, полягає у поділі та урівноваженні влади. Поділ гілок влади мав поставати як їх взаємне стримування.

Формулюючи принцип поділу влади, Монтеск'є виділяє два основні моменти функціонування системи стримувань і противаг.

По-перше, вона є гарантією від узурпації влади жодною з трьох її гілок. Учений наголошує: "Щоб попередити зловживання владою, необхідний такий порядок речей, за якого різні влади мали б змогу взаємно стримувати одна одну" [7, с. 289]. Запору-

кою цього є така комбінація гілок влади, коли жодна з них утримує від крайнощів інші, урівноважує їх.

По-друге, система стримувань і протигаг забезпечує необхідну динаміку при взаємодії гілок влади: гілки влади мають обмежувати і стримувати одна одну, діючи при цьому узгоджено [6].

Теорія розподілу гілок влади сприяла виникненню кількох моделей поділу влади, у контексті яких діють різні механізми стримувань і протигаг:

— парламентарна (провідна роль вищого законодавчого органу влади. Тут парламент не лише приймає закони, а й впливає на уряд і систему державного управління. Склад уряду обирається парламентською більшістю. Якщо в державі немає монарха або президента, то парламент затверджує або керівника уряду і за його поданням склад уряду, або лише главу уряду, який згодом одноосібно формує уряд);

— президентська (президент, який всенародно обирається, є главою держави й одночасно виконавчою влади. Президент визначає внутрішню політику держави, самостійно формує уряд, який є відповідальним перед ним і йому підзвітний);

— змішана (моделі характерне поєднання елементів президентської та парламентської моделі. Відповідно система стримувань і протигаг має змішаний характер. Тут президент (глава держави) обирається, як правило, на загальних виборах і наділений значними повноваженнями. Однак, уряд формується парламентським шляхом і є відповідальним не лише перед президентом, але й перед парламентом. Президент має право розпуску парламенту за визначених обставин, як правило, за восту му недівіри уряду).

Система державно-управлінських відносин України характеризується функціональною незбалансованістю, що веде до недієздатного механізму стримувань та протигаг, а звідси, і до неефективного державного управління.

О.Н. Євтушенко говорить про те, що "українська модель управління повинна базуватися на системі "стримувань і протигаг", у якій держава повинна віддавати частину своїх повноважень на місця для того, щоб задовольнити потреби населення. Крім того, перерозподіл функцій державної влади повинен відбуватися через децентралізацію влади, розширення прав місцевого самоврядування і збільшення інститутів громадянського суспільства" [8]. По суті, місцеве самоврядування повинно стати необхідною демократичною протигагою центральної влади. А це можливо лише тоді, коли відбувається процес децентралізації влади на центральному рівні й населення отримає додаткові можливості участі в політичному процесі [9].

Можемо говорити про злиття політичної та адміністративної складової в системі державного управління. Тобто агент не має своєї "інституційної пам'яті", що значно ускладнює подальший процес якісного виконання ним своїх повноважень. Функції агента повинні бути розмежовані на адміністративні та політичні, що сприятиме ефективному механізму формування та реалізації державної політики. Також

принципал не завжди може прямо впливати на агента, таким чином останній має лазівку для самостійних дій в своїх інтересах.

У Конституції України закріплені найзагальніші теоретичні положення, на яких базується механізм стримувань і протигаг. Але перманентне загострення парламентсько-урядової кризи за часів незалежності, що на сучасному етапі переросла у системну політичну кризу, свідчить, що дієвий механізм функціонування механізму стримувань та протигаг не сформовано.

Серед основних проблем взаємодії між виконавчою та законодавчою гілками влади в Україні виокремимо:

- незбалансований характер системи влади;
- зниження політичного впливу Верховної Ради як представницького органу;
- відсутність ефективних механізмів впливу парламенту на систему виконавчої влади та політичного зв'язку між Верховною Радою (депутатською більшістю) і Кабінетом Міністрів України як передумови їх конструктивної взаємодії;
- недостатність і неефективність системи стримувань і протигаг між президентом та Верховною Радою, відсутність дієвих механізмів парламентського контролю [10].

Б.П. Ганьба вважає головними причинами недосконалої та малоефективної реалізації різних форм державного правління України у загальному контексті абстрагуючись від конкретних їх різновидів:

1. Недосконалість механізму стримувань і протигаг, його незбалансованість, відсутність належної деталізації і конкретизації на законодавчому рівні.

2. Низький рівень правової і політичної свідомості та культури в цілому політичної еліти українського суспільства, що пояснюється поширенню у її середовищі елітарного правового та політичного нігілізму, недостатнім рівнем професійності державних посадовців, відсутністю єдиної державної кадрової політики щодо підбору і заміщення вагомих державних посад гідними кандидатами тощо.

3. Позаюридична негативна практика функціонування державного механізму, що проявляється в системних порушеннях конституційних засад поділу влад і неналежного функціонування системи стримувань і протигаг.

4. Недосконалість партійної системи українського суспільства, що проявляється в її надмірній багатоманітності.

5. Злиття верховної державної влади з олігархічним капіталом, який гальмує будь-які реформи шляхом лобювання "потрібних" законів у супереч інтересів народу.

6. Відрив державотворчих процесів від широкої участі громадянського суспільства та його структур, ігнорування громадської думки. Цьому сприяє недостатня зрілість громадянського суспільства України що породжує слабку контрольованість влади з його сторони і впевненість у політичній безвідповідальності вищих державних посадовців.

7. Суттєвою причиною є також ігнорування владним бондомом здобутків вітчизняної науки та дос-

віду зарубіжних країн з питань удосконалення форми державного правління.

8. Формування коаліційної більшості українського парламенту з порушенням засад європейського парламентаризму також є суттєвою причиною неефективності діяльності законодавчої гілки влади. Існуюча в сучасному варіанті коаліційна більшість певним чином ускладнила і навіть узурпувала організацію державної влади.

9. Недотримання принципів верховенства права та законності у вітчизняній практиці державотворення також вкрай негативно впливає на ефективність функціонування форми державного правління української держави.

10. відсутність в українській державній еліті належного позитивного досвіду сучасного державотворення і насамперед досвіду демократичного парламентаризму, традицій і демократичних засад державного керівництва, здійснення місцевого самоврядування тощо, в нестабільних умовах перехідного періоду розвитку української державності [11].

За Л. Приймак "для вдосконалення взаємовідносин між виконавчою й законодавчою гілками влади в Україні потрібно здійснити конституційні зміни, але із урахуванням негативного досвіду минулих років. Удосконалення потребують такі механізми: затвердження програми Кабінету Міністрів України під час формування уряду; введення інституту вотуму довіри уряду, зокрема у зв'язку із прийняттям окремих законопроектів, що оптимізує взаємодію уряду та парламенту; можливість дострокового розпуску парламенту президентом у відповідь на вотум недовіри уряду; запровадження індивідуального вотуму недовіри членам уряду; збільшення впливу уряду на законодавчу діяльність Верховної Ради України через надання уряду можливості впливати на формування порядку денного парламенту та надання пріоритетності урядовим законопроектам; передбачення санкції стосовно посадових осіб і органів державної влади за невиконання ними процедур, визначених Конституцією та законами України" [12, с. 128—129].

На думку О.В. Радченко, "конституційний досвід інших країн, для розвитку демократичного режиму необхідно прийнятні три неодмінні умови. По-перше, чітка конституційна інженерія, що створює збалансовану і ефективну систему балансу гілок влади. По-друге, вироблення в ході владної взаємодії писаних і неписаних правил політичної діяльності, що дозволяють кожній з партій захищати конкретні суспільні інтереси і в той же час забезпечувати політичну і соціально-економічну стабільність усього суспільства. І по-третє, наявність певної політичної основи толерантної міжпартійної взаємодії на базі принципового консенсусу щодо фундаментальних суспільних цінностей. Усі три умови є проблематичними для України, що ставить під загрозу перспективу нашого демократичного майбутнього" [13].

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проаналізувавши специфіку механізму стримувань та протигаг у сфері публічно-управлінських

відносин з точки зору теорії "принципал — агент", можна зробити наступні висновки: ознакою демократичної держави є наявність дієвого механізму стримувань та протигаг між гілками влади, що сприяє більш ефективному функціонуванню агента; недопустиме злиття політичної та адміністративної складової в системі державного управління; державно-управлінські відносини в Україні вимагають ретельного усунення конфліктів і суперечностей, тобто агент як інститут має бути стабільним.

Отже, проблема гармонізації публічно-управлінських відносин потребує подальшого з'ясування специфіки реалізації механізму стримувань та протигаг агента з урахуванням особливостей українського суспільства.

Література:

1. Кравчук В.М. Проблема меж державної влади в умовах формування громадянського суспільства / В.М. Кравчук // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 1. — С. 7—9.
2. Система стримувань і протигаг у сфері державно-управлінських відносин: наук.-метод. рек. / Авт. кол.: В.А. Ребкало, В.А. Шахов, Е.А. Афонін та ін.; за заг. ред. В.А. Ребкала, М.М. Логунової, В.А. Шахова. — К.: НАДУ, 2008. — 72 с.
3. Сало І. С. Механізми стримувань і протигаг у політичних системах країн ЄС та в Україні / І.С. Сало // Стратегічні пріоритети. — № 2 (11). — К.: НІСД, 2009. — С. 65—70.
4. Дацьків А.М. Реалізація механізму "стримувань і протигаг" в Україні [Електронний ресурс] / А.М. Дацьків. — Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1586%3A060617-13&catid=185%3A1-062017&Itemid=230&lang=en
5. Локк Дж. Избранные философские произведения [Текст] / Джон Локк. — В 2 томах. [вступ. статья И.С. Нарского]. — М.: Издательство социально-экономической литературы, 1960. — Т. 2 / Под общей ред. и с примеч. А.А. Макаровского. — С. 78—112.
6. Сурнін В.О. Механізми стримувань та протигаг у системі розподілу влади в Україні [Електронний ресурс] / В.О. Сурнін // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. — 2013. — Вип. 2. — С. 140—144. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdypt_2013_2_28
7. Монтескьє Ш.-Л. Избранные произведения. [Текст] / Шарль-Луи Монтескьє. — М.: Изд-во политической литературы, 1955. — 289 с.
8. Євтушенко О.Н. Принцип поділу влади та його вплив на формування демократичної моделі державної влади: зарубіжний досвід і Україна [Електронний ресурс] / О.Н. Євтушенко. — Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2009/110-97-17.pdf>
9. Кузнецова О.О. Інститут місцевого самоврядування: проблеми становлення та розвитку [Електронний ресурс] / О.О. Кузнецова. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-1/doc/2/18.pdf>

10. Сорока С. Аналіз механізмів взаємодії Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України в контексті сучасного конституційного розвитку держави [Електронний ресурс] / С. Сорока. — Режим доступу: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11ssvkrd.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11ssvkrd.pdf)

11. Ганьба Б.П. Проблеми і перспективи вдосконалення форми державного правління сучасної України [Електронний ресурс] / Б.П. Ганьба. — Режим доступу: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2011/04.pdf

12. Приймак Л. Система "стримувань і противаг" у взаємовідносинах між виконавчою та законодавчою гілками влади як механізм консолідації політичного режиму / Л. Приймак // Вісник Львівського університету. Сер.: Філософсько-політологічні студії. — 2015. — Вип. 6. — С. 122—129.

13. Радченко О.В. Система стримувань та противаг гілок влади як ціннісний імператив українського політикуму [Електронний ресурс] / О.В. Радченко. — Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2008-2/doc/1/08.pdf>

References:

1. Kravchuk, V.M. (2010), "The problem of the boundaries of state power in the formation of civil society", *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, vol. 1, pp. 7—9.

2. Rebkalo, V.A. Shakhov, V.A. and Afonin, E.A. (2008), *Systema strymuvan' i protyvah u sferi derzhavno-upravlins'kykh vidnosyn* [System of checks and balances in the field of public-management relations], NADU, Kyiv, Ukraine.

3. Salo, I.S. (2009), "Mechanisms of checks and balances in the political systems of the EU countries and in Ukraine", *Stratehichni priorityety*, vol. 2 (11), pp. 65—70.

4. Dats'kiv, A.M. (2017), "Realization of the mechanism of "checks and balances" in Ukraine", available at: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1586%3A060617-13&catid=185%3A1-062017&Itemid=230&lang=en (Accessed 25 Sept 2018).

5. Lokk, Dzh. (1960), *Yzbrannye fylosofskye proyzedenyia* [Selected Philosophical Works], Yzdatel'stvo sotsyal'no-ekonomycheskoj lyteratury, Moscow, Russia.

6. Surnin, V.O. (2013), "Mechanisms of checks and balances in the distribution system of power in Ukraine", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii*, vol. 2, pp. 140—144.

7. Montesk'e, Sh.-L. (1955), *Yzbrannye proyzedenyia* [Selected Works], Yzd-vo polytycheskoj lyteratury, Moscow, Russia.

8. Yevtushenko, O.N. (2009), "Principle of separation of powers and its influence on the formation of a democratic model of state power: foreign experience and Ukraine", available at: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2009/110-97-17.pdf> (Accessed 25 Sept 2018).

9. Kuznetsova, O.O. (2007), "Institute of Local Self-Government: Problems of Formation and Development", available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-1/doc/2/18.pdf> (Accessed 25 Sept 2018).

10. Soroka, S. (2011), "Analysis of mechanisms of interaction between the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the context of modern constitutional development of the state", available at: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11ssvkrd.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11ssvkrd.pdf) (Accessed 25 Sept 2018).

11. Han'ba, B.P. (2011), "Problems and prospects of improving the form of government of modern Ukraine", available at: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2011/04.pdf (Accessed 25 Sept 2018).

12. Pryjmak, L. (2015), "The system of "checks and balances" in the relationship between the executive and legislative branches of government as a mechanism for consolidating the political regime", *Visnyk L'vivs'koho universytetu: ser.: Filsofs'ko-politohichni studii*, vol. 6, S. 122—129.

13. Radchenko, O.V. (2008), "The system of checks and balances of the branches of power as a value imperative of the Ukrainian politics", available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2008-2/doc/1/08.pdf> (Accessed 25 Sept 2018).

Стаття надійшла до редакції 03.10.2018 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА